

бащата още съ нѣколко факта изъ неговия частенъ, сѣмеенъ и общественъ животъ. Убѣдени сме, че слѣдѣйки тоя пѣтъ, и за насъ и за читателя на тая книга, ще е по-лесно да разбере връската помежду синѣтъ и бащата — въ нейната духовна проява —, както и развитието на единъ умъ и на единъ характеръ отъ една по-ограничена въ една по-висша фаза. Може би — ние несме нито метафизици, нито привърженици на ортодоксалната теология, — може би читателятъ ще види, че именно въ това родово прогресивно развитие, нишките на което съ нацията и съ всемирния родъ ние не тѣй чувствително осѣщаме, както съ отдѣлния родъ, се крие оня вѣченъ животъ, за който ни сж наговорили толкова много басни, произволни въ своята концепция. Ако рода прѣдставлява една монада ^{за} националния организмъ — да си послужимъ съ думата на Лайбница —, и ако отъ нея, безъ да отиваме по-далечъ, стигаме до съврѣменнитѣ наций; ако, отъ друга страна, всѣка нация въ кръга на възможността, въ кръга на цѣла върволица отъ племенни, съсловни и класови ежби е стигнала до извѣстна висота на цивилизацията; ако, най-сетнѣ, единициѣ, въ всѣко врѣме въплотители на висотата, до която е стигнало развитието, прѣдаватъ духътъ на послѣдното у своитѣ поколѣния и на историята — ние не можемъ да видимъ, въ какво друго ще се изчерпя вѣчния животъ, ако не въ самото развитие на човѣчеството къмъ по-съвършена култура на ума и на материалнитѣ блага. Прогрессивното нарасване материалнитѣ основи, върху които почива всѣко едно общество, и каузалната връзка на по-старитѣ и нови идеи, съ цѣлата структура на човѣшкото общежитие, не оставатъ никакво съмнѣние, че ортодоксалната теология изпада въ едно вулгарно противорѣчие съ цѣлата история, когато отнася вѣчността тамъ, гдѣто фантазията се отказва да я слѣди. Ние не говоримъ и не се намираме още на мѣстото,